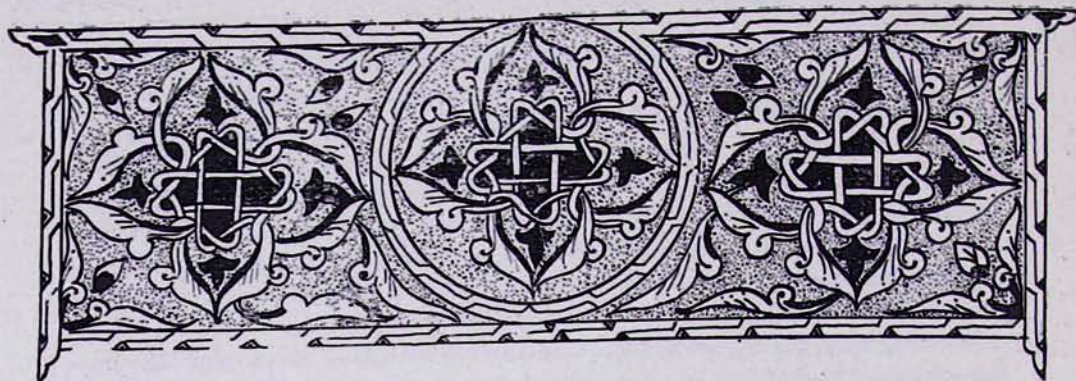

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

Վեհափառ Հայրապետի Միացյալ Նախագներ և Կանադա կատարած ուղևորության շրջանում այդ երկրների հայ և օտար մամուլը առանձին խմբագրականներով, հոդվածներով և հաղորդագրություններով լայնորեն անդրադարձել է Նորին Սրբության հովվապետական սույն այցելության ունեցած ազգային-եկեղեցական, հոգևոր, հայրենասիրական նշանակությանը վերոհիշյալ գաղթօջախների հայության կյանքում:

Ստորև քաղվածաբար տալիս ենք հատվածներ հայ և օտար մի շարք թերթերում, ամսագրերում և պարբերականներում այդ առթիվ լույս տեսած գրվածքներից:

Բոստոնում հրատարակվող «Պայքար» շաբաթաթերթը Հայոց Հայրապետին նվիրված իր 24 հոկտեմբեր համարում «Ամենայն սրտով ողջույն Ամենայն Հայոց Հայրապետին» վերնագրով խմբագրականում գրում է.

«Հյուսիսային Ամերիկայի հայությունը կոչված է պատմական անկրկնելի օրեր վայելելու Ամենայն Հայոց առաքինազարդ Հայրապետի շնորհաբեր այցին առիթով:

... Վեհափառ Հայրապետի վերջին այցելութենեն ի վեր անցած են գրեթե երկու տասնամյակներ, որոնց ընթացքին հայ գաղութներուն դիմագիծը փոխված է հիմնովին: Գաղթական հայերու նոր զանգվածները, ազգային գիտակցության նոր խմորումները, արժեքներու և ավանդությանց խախտումները՝ խռովահույզ իրականության մը դիմաց դրած են Ամերիկայի և Կանադայի հայ գաղութները՝ անհրաժեշտ դարձնելով խաղաղարար ձեռքի մը օրհնաբեր ներկայությունը մեր կյանքին վերև: Օրհնաբեր այդ ձեռքը կհասնի մեր դարավոր Հայրենիքեն, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինեն՝ պահ մը մեզ հրավիրելու ինքնաճանաչման փորձին ու մեր ազգին գոյատևման առաքելությունը շարունակելու պարտավորությանց:

... Այսօր Ս. Գրիգոր Հայրապետի 130-րդ ծառանգորդը այցի կուգա Ամերիկա՝ Լուսավորիչներու «երազ օրեր»-ու պատմական պատգամը բերելու մեզի:

Վազգեն Ա Հայրապետը Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչի գաճուն վրա բարձրացավ ճակատագրական այնպիսի մեկ պահուն, երբ հայ ժողովուրդը որևէ ժամանակե ավելի պետք ուներ վարչագետ, իմաստուն, հեռատես ու ներշնչյալ հոգևոր պետի մը, և անոր 32 տարիներու իշխանությունը Սուրբ Էջմիածնի գաճուն վրա պատմական շրջադարձ մը բերավ հայ ժողովուրդի կյանքին մեջ, հայրենիքի մեջ թե ի սիրտուս աշխարհի: Անկասկած, Վազգեն կաթողիկոսի իշխանության տարիները մեր պատմության մեջ պիտի արձանագրվին իբրև շինարարության շրջան, իբրև հոգևոր ու մշակութային զարթոնքի փառավոր հանգրվան:

... Վերջին երեսնամյակը Սուրբ Էջմիածինը վերածեց եռուն մեղվաճղի մը, իր վարչական ընդարձակ կազմով, հոգևոր ճեմարանով, հոգևոր ու պատմական հրատարակությանց ամբողջ շարքով մը:

Իր այս իրագործումներով Վեհափառը արժանացավ համայն հայրենի ժողովուրդին հիացման ու գուրգուրանքին: Համեստ բանվորեն մինչև նախարարն ու նախագահը հավասարապես ընծայեցին ու կշարունակեն ընծայել անսահման սեր ու հարգանք Հայոց Հայրապետին Անկասկած:

... Հակառակ շինարարական, դաստիարակչական իր բազում պատասխանատվությանց, Ամենայն Հայոց Հայրապետը շուրջ 25 հովվապետական այցելություններ տվավ ներքին թեմերն ներս և 30 այցելություններ ալ արտասահմանի հեռավոր գաղութներուն: Հետևաբար աշխարհի տարբեր ցամաքամասերուն տարածված հայերը իրմով ճանչցան Սուրբ Էջմիածինը, հաղորդվեցան մեր նախնիներու հավատքով, և իրմով զորացան ու զորացուցին մեկ ու միակ ազգի մը պատկանելության գիտակցությունը: Վեհափառին անձով երկրամասերը կմոտենան իրարու, սիրտերը կլեցվին իրարմով ու կբաբախեն հայրենի՝ բոլոր երկինքներու տակ: Վեհափառը կհավատա մեր ժողովուրդի միասնությունն քիչելիք ուժին ու բարիքին, և ամենուրեք կնկրտի ատոր և կպալքարի անոր համար:

... Այսօր, խոնջած մարմինով և սակայն հոգեկան անսահման կորովով մեզի այցի եկած է մեր Հայրապետը: Վարչական, վարդապետական, ազգային ու եկեղեցական բազմաթիվ հարցեր վստահորեն պիտի ներկայացվին անոր՝ լուծումներու ակնկալությամբ. և ան իր գահակալությունը խորհրդանշող իմաստությամբ մը պիտի տա հայրենն արդար որոշումներ:

... Թող դողանջեն զանգերը, թող բացվին տաճարներուն և հոգիներուն դուռները, որպեսզի անոնցմե ներս մուտք գործեն խաղաղության ու միության առաքյալին աստվածահաճո և ազգաշեն պատգամները:

Նույն համարում «Քաջ Հովիվը, որ կպահպանե իր հոտը» վերնագրի ներքև Տ. Գրիգոր քահանա Մագսուտյանը գրում է.

«...Պատմությունն ծանոթ է, որ հայ ժողովուրդը դարեր առաջ կորսնցուց իր թագավորական գահը և ազգային անկախությունը: Սակայն մնաց հոգևոր վերին իշխանությունը՝ Հայրապետական գահը, որուն հատեց հայ ժողովուրդը իր աչքերը որպես իր ազգային ինքնության, հպարտանքի և իշխանության միակ աղբյուրը: Նույնիսկ թագավորության օրերուն՝ երբ պետություն կար, բայց թագավոր չկար, կաթողիկոսներ հաճախ որպես պետության գլուխ (head of state) բանակեցան օտար իշխանությանց հետ: Իսկ դարեր շարունակ անոնք ներկայացուցին հայ ժողովուրդը, պաշտոնապես խոսեցան անոր անունով և հետապնդեցին Հայաստանի ազատագրու-

թյան սրբազան դատը: Անոնք որպես ճշմարիտ հովիվներ միշտ թիրախ դարձան հայ ժողովուրդի դեմ օտար բռնակալներու կողմն ծավալած բռնությունաց. հայրապետներեն ոմանք ենթարկվեցան դառն կալանքի, բանտարգելության և չարչարանքներու: Հայ ժողովուրդը կարելի չէ, որ մոռացության տա Հայրապետական Աթոռի վրա նստած գաճակալներու անձնուրաց նվիրումը իրենց Աթոռին և ժողովուրդին:

Այսօր ևս հայ ժողովուրդը իր Ընդհանրական Հայրապետին՝ Տ. Տ. Վազգեն Ա. կաթողիկոսին մեջ կոտանե Հայաստանյայց հավատքի հոր՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի արժանավոր հաջորդը, Հայ Եկեղեցվո գերագույն իշխանության, այսինքն՝ Այրարատյան նախամեծար Մայր Աթոռո գլուխը և հայ ժողովուրդի ազգապետը: Մի քանի օրեն, երբ Նորին Սուրբ Օծությունը հասնի ամերիկյան մեր ափերը՝ իր ներկայության և շնորհաբաշխ օրհնությանց միջոցով հաղորդակից պիտի դառնանք մեր անցյալին: Վեհափառին հանդեպ ցույց տրված հարգանքը և սերը՝ հարգանք ու սեր է հանդեպ մեր Եկեղեցվո անցյալին, Ս. Գրիգոր Լուսավորչին, Ս. Էջմիածնին, մեր սրբազան հայրապետներուն, մեր սուրբերուն, մեր նահատակ եկեղեցականներուն, մեր թարգմանիչ ու մատենագիր վարդապետներուն, հայ եկեղեցական արվեստի մշակներուն, մեր հինավուրց Հայրենիքին, մեր թագավորներուն, իշխաններուն և հանուն Քրիստոսի մարտնչող մեր զորավարներուն և անոնց զորքերուն, մեր ազատագրական պայքարին, մեր այսօրվան հայրենիքին, մեր ներկային և մեր պատմության ամբողջության:

Վեհափառ Հայրապետը մեզի համար կխորհրդանշե այս ամենը, որովհետև ան միակ անձն էր բովանդակ աշխարհի մեջ, որուն վստահեցավ հայ ժողովուրդը 1955 թվականին իր ազգային Եկեղեցվո գահը, զոր ան երեսուներկու տարին ի վեր արժանավոր կերպով գրաված է: Երբեք մտահան պետք չէ ընել, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռը բովանդակ հայության թագն ու պարծանքն է, և որուն վրա կբազմի ան որպես ազգին և Աստուծո ընտրելին: Իսկ մեր բովանդակ ազգը, որ ցրված է աշխարհի չորս անկյունները, իր հավաքական կամքը կարտահայտե միայն Ընդհանրական Հայրապետներու ընտրությանց ժամանակ: Իսկ ազգին կամքը վեր է, քան բոլոր անձնական, հատվածական, կողմնակցական և կուսակցական շահերը: Անոր դեմ ունե հայ պետք չէ համարձակի «լրբենի երեսօք» (Առակ է ԺԳ) արտահայտվիլ: Իսկ Վեհափառ Հայրապետը մեր ամենուն հոգևոր հայրն է. մեզի կմնա մեր որդիական սերը և հարգանքը արտահայտել իր ներկայության:

Նույն շաբաթաթերթի մույն համարում Տ. Զենոբ քահանա Նալբանդյանը իր «Օրհնաբեր այցելություն» հոդվածում գրում է.

«Այս օրերուն, հայ ժողովուրդի զավակները ամենուրեք մեծ անձկությանը կսպասեն դիմավորելու իրենց սիրեցյալ Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ Վազգեն Ա: Անոնք իրենց մեջ պիտի ողջունեն օրհնաբեր գալուստը Հոգևոր Հոր մը, որ ավելի քան երեսուն երկար տարիներ անձանձրությո աշխատեցավ, տքնեցավ ու անսակարկորեն իր բովանդակ կյանքը ընծալաբերեց իր սուրբ Եկեղեցիին ու բազմաշարժար ազգին:

Վեհին այցը պատենություն պիտի ստեղծե հայ ժողովուրդի բոլոր խավերուն իրենց Հայրապետը մոտեն ճանչնալու, ունկնդրելու անոր սրտա-

բուխ պատգամը և ներշնչվելու անոր ոգեշունչ ու բովանդակային քարոզ-ներով ու ելույթներով:

... Հայրապետական այս օրհնաբեր այցելությամբ հայ անհատներ իրենց բազմադարյան ուխտը պիտի վերանորոգեն առ Աստված և իրենց հոգևոր կապը պիտի ամրապնդեն հոգևոր կեդրոն Ս. Էջմիածնի հետ: Արդարև, հարգանքի ու սիրո կանթեղներու բոցավառման առիթ ընծայող այս նվիրական այցելությունը պիտի սրտապնդե թույլ հոգիները, քաջալերե վհատյալը, խրախուսե հուսահատը, զորացնե թերահավատը, ամոքե տառապալը, լուսավորե խավարամիտը, առաջնորդե խարխափյալը, խաղաղեցնե ալեկոծյալը և դարձի բերե կորուսյալը:

Այս շնորհաբեր այցը նաև հայ էակը վերստին հաղորդակից պիտի դարձնե իր մշակութային արժեքներուն և հոգևոր ժառանգությանը:

... Միասնականության ու համագործակցության ոգի սերմանելու պատրաստակամ Հայոց Վեհապետը պիտի գա վերագորացնելու և վերաշխուժացնելու բովանդակ հայությունը և գայն առաջնորդելու մեր եռամեծ ու սրբալույս հայրապետներու շավիղով:

... Հոգևոր կայծով ու շունչով վառված իբրև մերօրյա մեր Մովսես, Հայրապետն Հայոց, մականն ի ձեռին քալեց իր ժողովուրդին հետ, վասընզի Եկեղեցին Հայկական անոր առաջնորդությանն ու ուղղությանն էր կարոտ: Քալեց ան քաջաբար ու ինքնավստահորեն՝ առանց վհատելու և ընկրկելու: Մշտապես ան ապավինեցավ նախախնամության. զորություն ստացավ անկե, ու այսպիսով, շարունակելով իր եկեղեցաշեն ու ազգօգուտ սուրբ գործը, իր համեստ ու ամբողջական լուսման ընծայաբերեց Հայ Եկեղեցվո պատարագասեղանին:

Հովապետն Հայոց բորբոքող հորիզոնին նայեցավ լավատեսությամբ ու մեծ ակնկալությամբ: Իր օրով վերակենդանացավ Սուրբ Էջմիածինը: Ան լուսավորեց, պայծառացուց, շենցուց և ծաղկեցուց Մայր Աթոռը. վերականգնեց Հայոց Աշխարհի հնամենի սրբավայրերն ու անմահ կոթողները: Վերագարթոնք ապրեցավ հայ հոգևոր մշակույթը. վերակառուցվեցան հայ հին մշակույթի ձեռակերտ լավագույն և չքնադագույն նմուշները: Հայոց լքյալ տաճարները՝ այդ խնկաբույր աղոթավայրերն ու սրբազնասուրբ տեղիքը վերստին կյանքի կոչվեցան, ու անոնց երկնալաց գմբեթները հպարտորեն վեր խոյացան: Վերածաղկեցավ նաև հոգևոր ճեմարանը՝ ապագա հայ եկեղեցականի մտքի դարբնոցը և հոգու ձուլարանը: Իր մեղուշ ու հոգատար հայացքի տակ հասակ առին ու բոլորանվեր արտով Ս. Խորանին ընծայվեցան շրջանավարտներու անվերջ շարքեր: Անոր ջերմիկ խոսքերով ու իմաստուն պատգամներով հմայվեցան, զմայլեցան ու թրրծվեցան դեռատի ու նորաբողբոջ սերունդներ:

...Առաքինազարդ Հայրապետն Հայոց լայնախոհ է, պայծառատես ու հեռատես: Ան, իմաստուն ու կորովի սերմնացանին նման, ոսկե հատիկներ կցանե Տիրոջ քարեքեր անդաստանեն ներս: Կցանե ան գալիք սերունդներու սերմերն առատ ու Տիրոջ կհանձնե վսեմ հոգատարությունն անոնց:

...Անոր մշտական սիրո ու գուրգուրանքի կեդրոնին կգտնվին հայ երկու անբաժանելի իրականություններ՝ վերածնված Հայաստան աշխարհն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը»:

Նույն համարում «Վազգեն շինարար» վերնագրով արժեքավոր մի հոդված է տպագրել Մանվել Քեոսեյանը: Հոդվածագիրը գրում է.

«Լուսավորչի գահին 130-րդ գահակալը՝ Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետը, ամեն անգամ, որ հովվապետական ուղևորությամբ կհայտնվի Սփյուռքի տարածքին, ատիկա կըլլա ճշմարտապես հայտնություն մը, միշտ և ամենուրեք, որ իր վրա կհրավիրե, կկեդրոնացնե, իր շուրջ կհամախմբե բոլորն անխտիր:

Վազգեն Վեհափառը ոգեղեն կամուրջն է ընդմեջ միրկավ զատված իր զավակներուն և հայոց հավատքի մայրաքաղաքին: Վազգեն Վեհափառը ոգեղեն կամուրջն է ընդմեջ հատվածներուն և ամբողջամալու ձգտող հայրենիքին, ընդմեջ համայնքներուն և զանոնք կառավարող իշխանությանց, ընդմեջ գիտության և կրոնքին:

Հստակատես անձնավորություն մըն է Վեհափառը, մեր ժամանակի լուսավորչալ հոգիներեն մեկը անտարակույս, որ վաղցուց գիտե ու կգործե ազգային-եկեղեցական-մշակութային մակարդակի վրա՝ ի խնդիր հայ ժողովուրդի արդար իղձերուն և ուրեմն անով՝ համայն մարդկության հոգեկան կարգապահության, աշխարհի ներդաշնակության, հավասարակշռության: Ընդգրկելով մեր բովանդակ պատմությունը, յուրացնելով մարդկային պատմության մեջ ինչ որ դարերը կտակած են լավագույն, դարերը շաղկապելով իրարու հետ, ան եղավ ողեկից մեր պատմության և մեր պատմությունը կառուցանող լուսապայծառ հոգիներուն:

Լուսապայծառ հոգի մըն է Վեհափառը, ճակատագրված մեր ներկային, որ մեզի եկավ արյունագրված հայոց պատմութենեն՝ պատմությունը վերադարձնելու իր ճշմարիտ հունին, վերանորոգելու և վերաշինելու զայն, պետության հետ համախորհուրդ ապահովելու Հայաստանի վերածնունդը, իր ժամանակի ընձեռած հնարավորություններուն առավելագույն օգտագործումով, և որ արդեն լուսագրվեցավ պատմության մեջ, իմացական, ոգեկան, բարոյական ու կառուցողական առումներով, մեծ արվեստագետի մը՝ Կոստան Զարյանի բառերով՝ **Վազգեն Ա Ծինարար** անունով:

...Բարձրանալով Լուսավորչի գահին վրա,—Լո՛ւյս,—ըսավ Վեհափառը, և եղև լույս: —Ավելի լույս,—ըսավ Վեհափառը, և եղև ավելի լույս:

Եվ այդ լույսը կշարունակե վարդավառիլ մեր կյանքին մեջ ու հոգիներուն, այսօր և ժամանակին մեջ, շողակաթ ու պայծառաշող:

Խորհրդանշան մըն է Վազգեն Վեհափառը:

...Վեհափա՛ռ, լույսիդ հառած կմնան հուսացյալ աչքերը յոթնիցս տարագիր ժողովուրդիդ:

...Հավաքե՛ մեզ աշխարհի բոլոր ճամփաներեն, հանե՛ մեզ բոլոր նորօրինակ խոր վիրապներեն. ա՛ռ, տա՛ր, որովհետև մենք կսպասենք, մենք դեռ հավատավոր պիտի սպասենք քո մեծ մարգարեությանդ կենսագործումին.

«Պիտի գա այն օրը, երբ վերստին շեփորը պիտի հնչե, և Մենք, Մովսեսի գավազանը Մեր ձեռքին, ծովերը կտրելով, պիտի առաջնորդենք ձեզ դեպի Աղբյուրը լույսին, Երկիրն Ավետյաց, Աշխարհն Հայաստանյայց»:

Միևնույն համարում Տ. Արտեն ավագ քահանա Աշմյանը «Ընտրյալդ Աստուծո՛ւ» վերնագրով հոդվածում այսպես է դիմում Հայոց Հայրապետին,

«Վեհափառ Տեր,

Ալվելի քան երեք տասնամյակ է, որ Հովվապետն էք Հայաստանյայց Եկեղեցվո զավակներուն: Գաղթականի որդի՝ Ռումանիո թեմի առաջնորդական պաշտոնեն կոչվեցաք, Աստուծոյն և հայ ժողովուրդեն ընտրված, լեցնելու թափուր մնացած գահը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան ի Սուրբ Էջմիածին:

...Երեք տասնամյակն ալվելի անձնդիր հետապնդումով նորոգեցիք, շինեցիք և շենցուցիք Մայր Աթոռի շրջափակին մեջ և հայրենի հողին վրա՝ հուշարձան, թանգարան, հյուրանոց, եկեղեցի և վանք: Ձեզի գործակից ըրիք մեծ ու պզտիկ բարերարներ Սփյուռքեն թե Հայրենիքեն, կառավարական մարդիկ թե ճարտարապետներ:

...Բազմաշարժար Հայաստանի պատմական հողերու տարածութեան մեկ տասններորդը պարփակող ներկա Հայաստանի հայությունը Ձեր անձին մեջ հետգհետն ճանչցալ և հարգեց հայրենասեր, հեղինակալոր գլուխը՝ անթագ արքան հայոց...

...Եվ Դուք եղաք, Վեհափառ Տեր, ողևորող հովվապետը: Վասն հոգիներու շինության, վասն աշխարհի խաղաղության պահպանումին, վասն աշխարհացրիվ հայորդիներու կրոնական, ազգային-մշակութային վերագարթոնքին, Դուք կտրեցիք անհամար կիլոմետրեր թե մղոններ, ըլլա Սովետական Միութենէն ներս, ըլլա արտասահման: Ի բաց առյալ Միջին Արևելքան մի քանի երկիրներ, ուր տակալին կան մեծ թե փոքր հայկական համայնքներ, Դուք գտնվեցաք Սփյուռքի հայության ծոցին մեջ մի քանի ցամաքամասերու վրա, սիրցնելով հայորդիներուն Ս. Էջմիածինը իբր իրենց հոգևոր մայրն ու արմատը, և միաժամանակ ծանոթանալով անոր կարիքներուն և դժվարություններուն: Այս հոգնեցուցիչ այցելությունները առիթ եղան շատ վայրերու մեջ, որ ոչ-հայեր ծանոթանան հայության, մեծարեն Ձեզ, մինչև անգամ շքանշան հանձնելով Ձեզի բարձրաստիճան պաշտոնատարներու ձեռքով:

Փաստենալով հրատարակվող «Մասիս» շաբաթաթերթը 24 հոկտեմբեր համարում «Գալուստդ բարի» վերնագրով իր խմբագրականում գրում է.

«Վեհափառ Տեր,

Կրկին անգամ ոտք կկոխեք այս մեծ հանրապետության՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներու հողին վրա, ուր կապրին մոտ մեկ միլիոնի հասնող զավակները հայ ժողովուրդին:

Դուք այս մեկ միլիոնի հասնող հայորդիներուն հոգևոր գերագույն պետն էք, ինչպես նաև հոգևոր պետը համայն հայության: Դուք Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետն էք, և աշխարհի վրա ապրող բոլոր հայերը անվարան Ձեզ կընդունին իբրև իրենց հոգևոր Տերը: Անվիճելի, անառարկելի Ձեր այս հանգամանքին պատճառով, Հայրենիքեն ներս թե արտասահմանի որևէ գաղութեն ներս, Դուք Ձեր տան մեջն էք, Ձեր հոտին հետ, Ձեր հոգևոր զավակներուն հետ, բոլոր անոնց հետ, որոնք Ձեր անձին մեջեն կտեսնեն իրենց հոգևոր գերագույն կեղորուն՝ Ս. Էջմիածինը, հայ ժողովուրդի հոգեկան արժեքներու մարմնացումը հանդիսացող դարալոր և անսասան այդ հաստատությունը:

Վեհափառ Տեր, Դուք շրջուն Էջմիածինն էք մեզի համար՝ այդ հաստատության հետ կապված բոլոր հատկություններով, բոլոր հույսերով,

բոլոր բարեմասնություններով, բոլոր ակնկալություններով, բոլոր ապրումներով: Մենք անշուշտ ունինք այլ հոգևոր կեդրոններ, կաթողիկոսական և անկաթողիկոսական այլ կեդրոններ, որոնք մույնպես, հայ ժողովուրդի պատմության վերիվայրումներում ընթացքին, ստանձնած են կարևոր առաքելություն և կշարունակեն վալելլ անոր համակրանքն ու գուրգուրանքը: Ս. Էջմիածինը, սակայն, տարբեր է, հիմնականն է, հավիտենականը, մնալու է, քանի որ հիմնված է Միածինի իջած վայրին վրա, հայ ժողովուրդի հավիտենական հայրենիքի սրտին վրա, հողին վրա, և ուրեմն, երբ Դուք ուղևորության կելեք, հովվական Ձեր օրհնաբեր և շնորհաբաշխ այցելության, Հայրենիքն է, որ այցելության կուգա իր զավակներուն:

...Հայրենակարտո և դեպի Արարատ իրենց աչքերը սևեռած զանգվածներուն համար Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի այցը արտասահմանի որևէ գաղութեն անու, այս պարագային՝ ամերիկահայ գաղութեն անու, իրապես պատմական նշանակություն մը ունի: Դարավոր մեր չարաչարանքներուն, հուսախաբություններուն, տառապանքներուն, ակնկալություններուն և ապաստմաններուն ստեղծած հոգեկան և ֆիզիկական տվայտալքին համար Ձեր այս այցելությունը սփոփարար, հանգստացնող և կազդուրիչ ազդեցություն մը ունի, որուն բարերար ներդրումով, իրենց արմատներեն կտրված, աշխարհի չորս ծագերուն տարտղնված հայության բեկորները անգամ մը ևս պիտի ապրին իրենց հայ ըլլալու հպարտությունը, պատկանելիության գերագույն զգացումը և տևելու ու տոկալու անկործանելի վճռականությունը:

...Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի Ամերիկա տված այս շնորհաբաշխ այցելության առթիվ, անգամ մը ևս կհաստատենք, որ Ս. Էջմիածինը է և կմնա նախամեծար Աթոռ, համայն հայ ժողովուրդի սիրուն և գուրգուրանքին առարկան:

Մոներալում հրատարակվող «Ապագա» շաբաթաթերթը «Օրհնաբեր այցելությունը, որուն կապակենք ակնդետ» վերնագրով իր խմբագրականում (14 սեպտեմբեր 1987) Վեհափառ Հայրապետի այցելության նախօրյակին հետևյալ կերպ է շարադրում իր խորհրդածությունները.

«...Գրեթե քսան տարի առաջ էր, երբ երկրորդ անգամ ըլլալով Կանադա կայելեր Ամենայն Հայոց Վազգեն Ա Վեհափառը, կընդունվիր պետական մեծաշուք հանդիսավորությամբ և կարծանանար իր հոտին սիրագեղ ընդունելության: Այս ցուրտ ափերուն վրա տակավին նոր հաստատված ու նոր կյանքի ելեջներուն դիմաց անվստահ ու մտահոգ իր զավակներուն տեր կկանգներ Վեհափառ Հայրապետը իր այդ պատմական այցելությամբ: Իր հուսադրիչ պատգամներով, ան կոգեջնչեր իր հոտին անդամները ազգային նորոգված գիտակցությամբ, որպեսզի անոնք 16 դարերու մեր հոգևոր ժառանգության ամուր հենակին՝ Ս. Էջմիածնին կառչած, շարունակելին վճռականությամբ և մշտապես նորոգվող թափով աշխատիլ մեր ազգային նպատակներու իրականացման համար:

Մեզի պարտադրված դաժան ճակատագիրը շատոնց ի վեր մեզ գրկեր էր—մինչև ներկա Հայաստանի հառնումը—պետական իշխանութեն: Դարեր ամբողջ Հայ Եկեղեցին վիճակվեցավ տիրություն ընել մայր հողին վրա օտար բռնագրավիչներու կրունկին տակ հյուծող հայության, ինչպես նման աշխարհացրիվ բեկորներուն: Էջմիածնա գահակալը դարեր ամբողջ

եղավ մեր ժողովուրդի և՛ հոգևոր, և՛ ազգային-հասարակական առաջնորդը: Ամենադժխեմ ժամանակներում իսկ, երբ ճակատագիրը մեզ կհարվածեր անողորմաբար, վիատության եզրին հասած հայությունը հաջողեցավ հույսի վերջին նշույլին կառչած՝ հարատևել և իր գոյությունը պահպանել, որովհետև հույսի վերջին այդ կաթիլը, տարբեր ժամանակներու, ան առավ Էջմիածնա պալլացող, բայց հավերժ անմար կանթեղեն:

Ահա այդ կանթեղին ջերմացնող, հոգիները զորացնող, մեր հույսն ու հավատքը ամրացնող բոցն է, որ կբերե մեզի Ամենայն Հայոց Հայրապետը: Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռին շնորհազարդ գահակալը իր անձով կխորհրդանշե այդ մշտաբարձ կանթեղը, որուն լույսն ու ջերմությունը իր գահակալության ավելի քան երեսուն տարիներուն հասան ամեն տեղ, Սիյուռքի տարահալած հայության:

Իրոք, անցնող երեսուն տարիներուն, Հայաստանյայց Եկեղեցին հայրենիքի ապահով սահմաններուն մեջ ապրեցավ զարթոնքի և ուժացման աննախընթաց շրջան մը, որուն մասին կրնան վկայել տարբեր դասակարգերու և մտածողություններու պատկանող այն հազարավոր, հազարավոր հայ ուխտավորներն ու զբոսաշրջիկները, որոնք գեթ մեկ անգամ այցելած են Մայր Հայրենիք և երկյուղածությամբ աղոթք մը արտասանած են Ս. Էջմիածնա կամարներուն տակ: Ներկայի այս հոգեպարար գոյավիճակը, աստիճանաբար, տարիներու ընթացքին շոշափելի ու տեսանելի իրականության վերածվեցավ, որովհետև 1955-ի բախտորոշ օր մը, Վազգեն Ա. բազմեցավ Լուսավորչի Աթոռին վրա: Իր գահակալության առաջին մեկ օրեն, ան ձեռնարկեց Հայաստանյայց Եկեղեցվո վերականգնումին ու վերականգնակերպման ձգտող շինարարական ու այլ ծրագիրներու իրագործման: Բազմակողմանի հատկություններ անձնավորող Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետը անխորտակ հավատքով ու կամքով լծվեցավ աշխատանքի, Ս. Էջմիածնի վարկն ու հմայքը միջազգային առումով բարձրացնելով աննախընթաց բարձունքներու: Ծարունակ մտահոգ աշխարհացրիվ իր զավակներուն ճակատագրով, անցնող տասնամյակներուն ան ձեռնարկեց բազմաթիվ ուղևորություններու, գրեթե բոլոր աշխարհամասերուն վրա կայք հաստատած իր զավակներուն բերելու իր օրհնությունները, զանոնք զինելու աներեր հավատքով դեպի Ս. Էջմիածինն ու վերածաղկած Մայր Հայրենիքը: Հանուն համաշխարհային խաղաղության, միջեկեղեցական հարաբերություններու բարելավման ու Հայաստանյայց Եկեղեցվո հանդեպ հարգանքի բարձրացման, իր ճիգերը լավագույնս արդյունավորվեցան իր գահակալության երեսնամյակի ընթացքին, որուն համար քանիցս պարգևատրվեցավ ան: Հայրական բարության ու քրիստոսավալել ներողամտությամբ ան տքնեցավ տարիներ ամբողջ, տառապեցավ, որպեսզի Հայաստանյայց Եկեղեցվո միասնությունը խանգարող տագնապը չքանա, և հայ գաղութներու կյանքը ընթանա նվիրապետական կանոններու տրամադրությամբ համաձայն:

Իր կոչումին խոր գիտակցությամբ տոգորված՝ կորովի ու անձնուրաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը կշարունակե իր բեղմնավոր գործունե կյանքը, հակառակ բազում պատասխանատվություններու հաճախ ծանր իշխող բեռին ու մանավանդ՝ դառն վիշտերու հարվածներուն: Իր հառաջիկա այցելությունը Հյուսիսային Ամերիկայի թեմերուն անժխտելի փաստն է այն տարերային ուժին, որ անչափ կորով ու խանդ կներշնչե իրեն՝ շարունակելու իր նվիրական առաքելությունը ութսուներորդ տարեդարձի սեմին»:

Փաստդեմայում հրատարակվող «Հայ կյանք» շաբաթաթերթի 30 հոկտեմբեր բացառիկ համարում, նվիրված Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, Վարդան ավագ քահանա Տյուվերյանը իր «Ն. Ս. Օ. Վազգեն Ա» վերնագրով հոդվածում գրում է.

«...Քանի մը օրեն պանդուխտ ամերիկահայությունն ալ սիրո ու հավատքի իր կարելիության չափանիշով պիտի մեծարե իր ժողովրդանվեր Հովվապետը:

Ոչ անշուշտ համաժողովրդային շքեղափայլ ցույցերով ու աշխարհածավալ տպավորություններու հմայքով: Այլ կու գա աշխարհի նվազ ծանոթ, քրիստոնյա հիմնավոր ժողովուրդի մը որպես Հայրն ու Հայրապետը՝ հայրենի հողին բույրովը սնած իր տարագիր զավակներուն անխորաքար բաշխելու իր օրհնությունները:

Նորին Ս. Օծությունը այնքան անհամեմատորեն տարբեր է նվիրապետական վերին աստիճաններուն վրա ճառագայթող իր ստորադասներեն, որ խորաքանջ կպատկառի ու միաժամանակ կխորհիս, թե պարզեվաշնորհ Տերը որքան վեհություն տված է անոր շնորհաշուք անձին, որ տիպարային կատարելությամբ ցուցանե իր առաքելատիպ մեծությունը, որպես ԱԶԳԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ:

...Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը սովորական անձ մը չէ, որուն հետ կրնանք արտահայտվիլ մեր ուզած եղանակով և արհամարհել պատշաճության սահմանները:

Ան գլուխն է ամբողջ հայության և անխոցելի պատիվը: Ամեն հայու ըմբռնումին մեջ հստակ պետք է ըլլա այս ճշմարտությունը և ցուցաբերե իր հարգանքը, անկախ իր անհատական ու հատվածական նկատումներեն:

...Ան կայցելե իր հոտին և իր օրհնություններուն հետ կբերե հայրենաբույր ողջունները տարասիյուն հայության, առանց հարանվանական զանազանության, որպես նահատակ ժողովուրդի մը հայրը՝ հավասարապես ոգևորելու բոլոր հայ հոգիները:

Հայոց ազգամեծար կաթողիկոսին համար չկան անջատյալ եկեղեցիներ, չկան հակադրված թեմեր, չկան գաղափարական տարակարծություններ, չկա երկկողմանի հոգևորականություն, չկան նույնիսկ հարանվանական տարբերություններ, այլ կա միայն հայ ժողովուրդը իր հայրենիքով և իր ուղղափառ հավատքով:

Հայաստանյայց Եկեղեցին, իր նվիրապետական պաշտոնյաներով, եղբայրորեն ու անխզելիորեն ՄԵԿ է:

...Եթե կրցանք հաջողիլ մեր հավատալույս հպարտությամբ՝ հաշս ամերիկյան ժողովուրդին ցույց տալ, թե հայը, որպես հավատացյալ ժողովուրդ, եղած է Քրիստոսի Ավետարանին անդրանիկ ջահակիրը և Ս. Էջմիածինն ալ նախակառույց եկեղեցին քրիստոնյա աշխարհին մեջ, ատով ազգայնորեն և բարձրորեն պատված պիտի ըլլանք մենք մեզ, որ Ավետարանի սիրուն նահատակված քրիստոնյա պատմական ժողովուրդի մը հավատավոր շառավիղներն ենք:

Պահելով մեր երկյուղած սերը Կիլիկիո Կաթողիկոսության, Պոլսո և Երուսաղեմի նվիրապետական Աթոռներուն հանդեպ, պետք է ըսեմ, թե Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆԸ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի տեսիլքով սրբակերտված հաստա-

տություն մըն է, հայության անգիր ավետարանն է, անգիր պատմությունը, հայուն ամրակուռ հավատքին և ամմար հույսերուն խորհրդանիշը:

Առանց Ս. Էջմիածնի կարելի չէ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ կոչումով հայ եկեղեցի պահել երկրի վրա ոչ մեկ տեղ:

Առանց Մայր Աթոռի ազգամեծար Գահակալին կարելի չէ հոգևոր իշխանություն պահել ոչ մեկ ժամանակ:

...Այսօր Հայրենիքի ու գաղթաշխարհի հայության համար չկա առաքելատիպ սրբություն մը և արևափառ մեծություն մը, որքան ՆՈՐԻՆ Ս. ՕՇՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ, որ առաքելաշավիղ հայրապետներու վերջին ոսկի օղակն է:

Մեր ամենասուրբ Հայրապետը չի գար հատուկ նպատակներով մասնավորելու իր այցելությունը անձերու և կազմակերպություններու, այլ կու գա ողջագործելու հայրենասեր հայությունը ամբողջության մեջ և ամեն հայ առանձնապես:

Նույն առանձնատիպ բացառիկ համարում հողվածագիր Հովհաննես Ամսարանյանը իր «Ողջույնի նամակ Վազգեն Ա-ին» վերնագրով հողվածում հետևյալ խոսքերով է դիմում Նորին Սրբությանը.

«...Վեհափառ Տեր,

Մեր պատմության տխուր և պանծալի էջերուն, մեր ցավին ու արհավիրքին, մեր օրհասական օրերուն, հայ ժողովուրդը ունեցած է փրկության լաստ մը՝ Հայ Եկեղեցին, որ իբր հսկա մոմ կվառեր հսկելու հայ հոգիի հին հավատքին և որուն տեսիլքն, թոհիքն ու ճգնումն կծներ Մաշտոցը, կկերտվեր Նարեկը, կծաղկեր Ծարականը: Եվ Դուք, Վեհափառ Տեր, այս պատմական ու փառավոր Եկեղեցվո հոգևոր պետն եք, մեր վերջին դարերու եկեղեցական դասին ամենեն կարկառուն դեմքերեն մին, որ վերահասորեն կկառավարե Հայաստանյայց Եկեղեցին:

...Վեհափառ Տեր,

Դուք նաև հոգևոր Դեսպանն եք, ներկայացուցիչն եք մեր հայ ժողովուրդին: Ձեզ տեսնելով, մեր մեջ պիտի վերակենդանանա հավատքը նաև մեր Հայրենիքին հանդեպ: Ձեր բարությանը ակադձուն աչքերուն մեջ պիտի դիտենք երազային մեր Հայրենիքը, Ձեր շունչեն պիտի լսենք հեքը մեր դաշտերու տսիին, Ձեր օրհնությունն պիտի ոգևորվինք չարքաշորեն հաղթահարելու Սփյուռքի տաժանքը, ու Հայկի անքուն տեգին նման մնանք արթուն ալլասերման հողմերու դեմ այս հողմացիր ավերուն:

Վեհափառ Տեր,

Ձեր գալուստը բարի լլա: Որքան կրնաք երկար մնացեք մեր մեջ, որքան կրնաք հաճախ մեզի այցելեցեք: Գիտեմ, թե Ձեր գալը Ձեր տարիքին համար տաժանելի է, բայց երբ գաք, գիտենք թե բեռնավորված կու գաք Հայրենիքի հիշատակներով, աստվածային օրհնություններով:

Մոներալում հրատարակվող «Բուրաստան» ամսագիրը իր հուլիս-օգոստոս միացյալ համարում Վեհափառ Հայրապետին է նվիրել «Օրհնեցեք, Վեհափառ Տեր» վերնագրով իր խմբագրականը, ուր կարդում ենք.

«...Օրհնեցեք, Վեհափառ Տեր: Ձեր հրաշագործ սրբությանը օծեցեք մեր մտքերն ու սրտերը, որ բաց մտքով և մաքուր սրտով արգասավորվին

եղբայրական գործակցությունը մեր միություններում միջև, որ ավելի հաճախորժող, ավելի հասկցող ու փոխադարձ վստահության ոգիով պտղավորվին մեր գործունեությունները: Հեռու վանեցեք մեզմե, Ձերո՞րդ Սրբություն, կասկածն ու վախը, ինչն ու ատելությունը, որպեսզի կարենանք իրագործել Աստվածահաճո ծրագիրներ՝ ուրախությամբ, լավատեսությամբ և խաճախավորությամբ:

...Օրհնեցեք, Վեհափառ Տեր: Ձեր լուսամիտ առաջնորդությամբ, Ձեր լուսապայծառ հմայքով լուսավորեցեք ճանապարհը դեպի Սրբություն Սըրբոց Ս. Էջմիածին, Արարատի գծով՝ դեպի Լուսավորչի կանթեղը անմար, դեպի Մայր Աթոռ: Թող օտարության մերթ շրացուցիչ ու մերթ կիսախավար, վտանգավոր ուղիներու մեջ մոլորած, շփոթած Ձեր զավակները վերագտնեն ճիշտ ուղին, վերադառնան մեր գոյության արմատներում, միահաճան ամբողջության, ու վերակազմակերպվինք որպես մեկ ազգ, մեկ հավատք, մեկ հայրենիք ու մեկ Եկեղեցի: Թող այս ըլլա փառապասկը Ձերո՞րդ Սրբության երեսուներկուամյա հրաշագործ գահակալության:

ՕՐՀՆԵՑԵՔ, ՎԵՀԱՓԱՐ ՏԵՐ»:

Նույն համարում Մկրտիչ Հազարյանը գրում է «Խոսք ողջույնի» վերահագրով իր հոդվածում.

«...Մեզ բոլորիս սիրելի Վեհափառ Ամենայն Հայոց: Ձեր շնորհաբույր հայրապետական յուրաքանչյուր այցը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից ու մեր արևաշող հայրենիքից դեպի սիրտըքահայ զանգվածը ոչ միայն պատմական հանգրվանային իրադարձություն է հանդիսանում, այլ ազգայնափայլանման ու հայրենասիրական զգացումների հագեցման մի ազդակ: Ձեր հայրական ներկայությունը վայելելով մեր գաղութում, բոլորիս սրտերը, անկախ գաղափարական ու կրոնական համոզումներից, առավել ևս սկսում են տրոփել ազգաշեն հայրենասիրական զգացումներով, նամանավանդ անսահման հարազատ սիրով հանդեպ մեր անգուգական Հայաստանայց Եկեղեցու, միածնահիմն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ու վերածնված հայրենիքի, որոնք դարեր շարունակ կտրծք տալով աշխարհաստան ասպատակությանց, այսօր կանգուն են մնում ու բարգավաճում Սարդարապատի ճակատամարտով հարուցյալ մայր հողի վրա ու վայելում հայրենի պետության բարոյական, նյութական աջակցությունն ու ապահովությունը:

...Հատկապես հայ ժողովրդի համար աշխարհի խաղաղության հարցը խիստ անհրաժեշտ պայման է. այդ իսկ պատճառով, նրա գլխավոր առաքելություններից մեկը միջազգային լարվածության թուլացման և տևական խաղաղության ապահովությունն է: Նա իր բոլոր ելույթներում գլխավոր շեշտը դրել է աշխարհի ժողովուրդների բարեկամության և տարբեր հասարակարգերի խաղաղ գոյակցության վրա:

Վազգեն Ա Հայրապետը Սփյուռքի որոշ գաղթօջախներում ծագած գաղափարական տարակարծությունները դիմագրավեց քրիստոնեական վարդապետության սիրո, խոնարհության, ներողամտության սկզբունքներով: Նամանավանդ այն գիտակցությամբ, թե Առաքելական Հայ Եկեղեցին ինչպես անցյալում, այսօր էլ ղեկավարվում ու գործում է ժողովրդավարական սկզբունքներով, որտեղ բացառվում է կղերապաշտությունն ու կուսակցապետությունը:

...Ամենայն Հայոց կաթողիկոս և Ծայրագույն Պատրիարք Վազգեն Առաջինը արժանավոր ներկայացուցիչն է Հայ Եկեղեցու առաջնորդների այն փայլուն համաստեղության, որի դերը բախտորոշ է եղել մեր ժողովրդի պատմության դժվարին քառուղիներում: Նա շարունակում է այն սրբազան գործը, որին իրենց կյանքն են նվիրել Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, Ս. Սահակ Պարթևը, Ս. Ներսես Շնորհալին, Ներսես Աշտարակեցին, Խրիմյան Հայրիկը, Գարեգին Հովսեփյանցը և մեր մյուս երախտավոր կաթողիկոսները»:

Գլենդելում (Կալիֆոռնիա) հրատարակվող «Քաջ Նազար» ամսագիրը իր օգոստոս-սեպտեմբեր միացյալ համարի խմբագրականը նվիրել է Վեհափառ Հայրապետի այցին: Ահա մի հատված այդ խմբագրականից.

«Ռուվանդակ Ամերիկահայ գաղութը ցնծության մեջ է և սպասում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի օրհնաբեր այցելությանը: Հայրենի երկրից, մայր հողից կտրված սփյուռքահայ զանգվածները ամեն անգամ, երբ հյուրընկալում են հայրենիքից մի ուղևորի, ոգեշնչվում ու նոր կյանք են առնում վասն գոյատևման և ազգապահպանումի: Իսկ այսօր բացառիկ առիթ կա ոգևորության, որովհետև մեր հյուրն է Հայոց Առաքելական Ս. Եկեղեցվո իմաստուն Պետր՝ Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Վազգեն Ա-ն, որն իր արի կեցվածքով երեք տասնամյակներից ավելի է, ինչ Միածնաէջ Ս. Էջմիածնից հովանավորում ու ղեկավարում է մեր կրոնական կյանքը և մեծ Վարդապետի մման քարոզում՝ սեր, խաղաղություն, եղբայրություն և միասնականություն...»

Սակայն հոգեկան բերկրալից այս օրերը մեզ խորհել են տալիս, թե ինչո՞ւ և ի՞նչ պատճառներով երկվություն առաջացավ մեր դարավոր Եկեղեցվո մեջ: Ինչպե՞ս ստեղծվեց այս անցանկալի վիճակը: Զե՛ որ մեր դարավոր Ս. Աթոռները լրացուցիչ հանգամանք ունեն մեր կյանքում և դարերից ի վեր իրար հետ կապված են եղել եղբայրական սիրո անխախտ կապերով, միշտ գոտեպնդված քրիստոնեական անբիժ և մաքուր վարդապետության գաղափարներով: Այս նվիրական օրերը մեզ խորհել են տալիս, թե որքան ցանկալի կլինեք համայն հայ ժողովրդի համար՝ Մայր Հայաստանից մինչև Սփյուռքի ամենահեռավոր ծայրամասերը, եթե մեր երկու նվիրապետական Աթոռների միջև ստեղծվեին եղբայրական սիրո հարաբերություններ, հիմնված քրիստոնեական գաղափարաբանության ամուր հիմքերի վրա:

...«Մի է հայ ժողովուրդը, մի է Հայ Եկեղեցին», իր ժամանակին պատգամել է Ամենայն Հայոց շինարար Հայրապետը մեր հավատքի կենտրոն Ս. Էջմիածնից: Որքան հոգեպարար, որքան հուսատու խոսքեր են, որոնք հուզումով ու հպարտանքով են լցնում ամեն մի իրավ հայի սիրտն ու հոգին:

Ն. Ս. Օ. Վազգեն Ա. Հայրապետի օրհնաբեր այս այցելությունը թող դառնա էլ ավելի արդյունավետ և հայանպաստ:

...Բարի գալուստ և բարի վերադարձ Զեզ՝ ազգընտիր Հայրապետ Ամենայն Հայոց...»: